III. Pilkapynai
Barrow Cemeteries

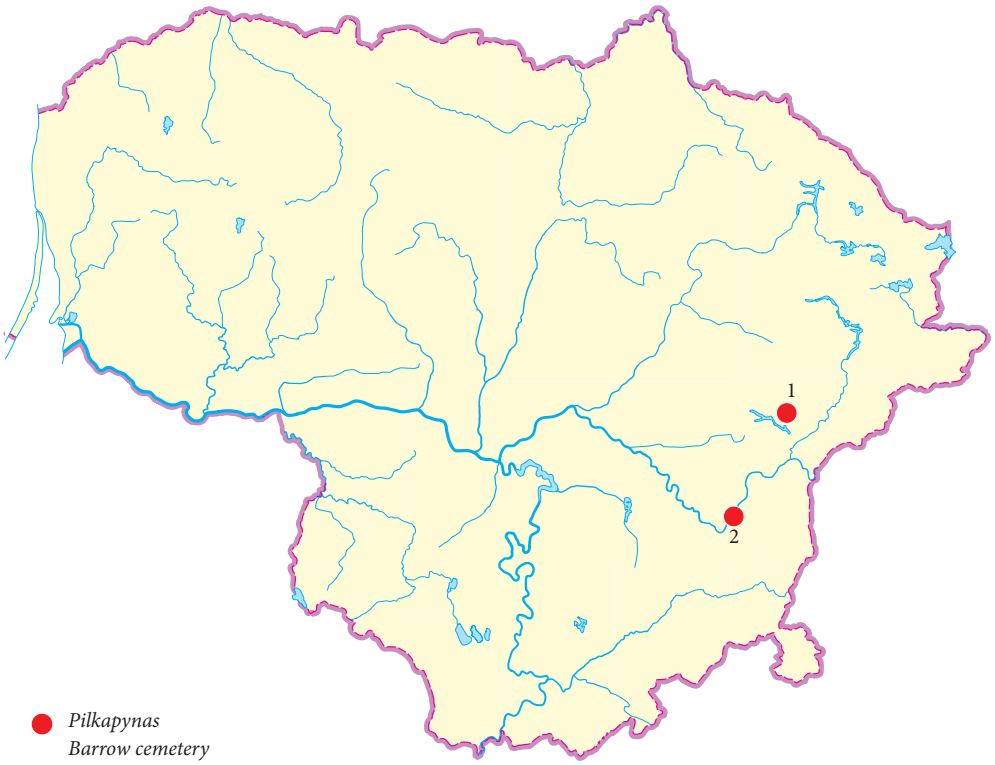

Pilkapynas
Barrow cemetery

1. *Jutonys*
2. *Vilnius (žr. IX)*

Ramūnas Šmigelskas

Jutonių (Dubingių) pilkapynas

Jutonių (Dubingių) pilkapynas yra apie 8 km į R nuo Dubingių miestelio, kelio Dubingiai–Joniškis P pusėje (Švenčionių r., Pabradės sen.). Pilkapynas užima pailgą Š–P kryptimis 9,7 ha plotą, kurį išilgai kerta miško keliukas. Iki šiol pilkapynas kiek tyrinėtas 1939 ir 2000 m. (*ATL 2000 metais*, 2002, p. 80–81). 2012 m. detaliuosius tyrimus atliko šio straipsnio autorius. Prieš juos pilkapyno teritorija buvo nuskenuota antžeminiu lazeriniu skaneriu, sudarytas erdvinis žemės paviršiaus modelis ir topografinis planas. Archeologinių tyrimų metu buvo ištirtas pilkapis 62, esantis pilkapyno centrinėje dalyje (466,5 m^2 plotas). Ant pagrindo aptikti du degintiniai kapai. Taip pat nustatyta, kad pilkapis buvo išplėštas ar kasinėtos duobės, greičiausiai XIX a. Pagal aptiktą antropologinę medžiagą nustatyta, kad, be ant pagrindo rastų kapų, pilkapyje buvo palaidoti dar 5 asmenys (*ATL 2012 metais*, 2013, p. 149–153). Prieš archeologinius tyrimus pilkapyne dr. R. Vengalis ir V. Juškaitis atliko geofizikinius tyrimus georadaru. Nuskenuotas visas tirtas pilkapis, taip pat atskirais plotais skenuota kiekvieno pilkapio dalis ir tarpai tarp jų. Iš viso pilkapyne nuskenuotas 6313 m^2 bendras plotas.

2016 m., vykdant kasmetinį edukacinį projektą „Vasaros archeologijos mokykla“, tirta pilkapyno V dalyje. Tyrimai vykdyti remiantis 2012 m. geofizikinių tyrimų rezultatais. Šioje vietoje, teritorijoje tarp pilkapių, fiksuotos kelios anomalijos, kurioms neturėta konkretaus paaiškinimo. Detaliaisiais archeologiniais tyrimais siekta patikrinti anomalijų vietas ir išsiaiškinti, ar tai gali būti palaidojimai, esantys ne pilkapiuose, ar kitokios archeologinės (geologinės) struktūros.

Iki šiol tyrimai tarp pilkapių nesulaukė didelio susidomėjimo. Palaidojimų tarpuose tarp pilkapių aptikta Kurklių Šilo pilkapyne (*ATL 2008 metais*, 2009, p. 105–106), taip pat toliau tirtinas ir įdomus ryšys tarp pilkapių ir laidojimo plokštiniuose kapuose, fiksuotas Meškučiuose (*ATL 2014 metais*, 2015, p. 151–158).

Prieš pradedant archeologinius tyrimus, dr. R. Vengalis teritoriją papildomai ištyrė magnetometru. Taip pat žemės paviršius žvalgytas metalo ieškikliu. Vykdant archeologinius

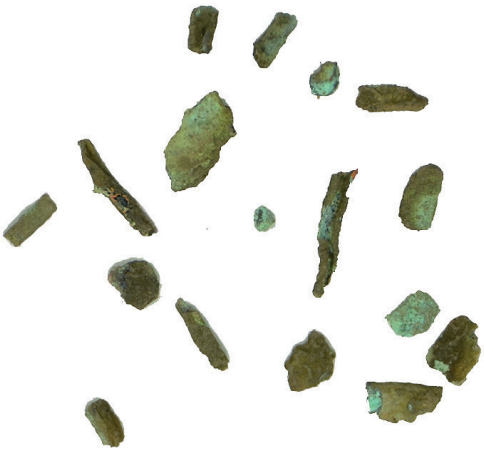

2 pav. Degusių plokštelių fragmentai, galbūt vėrinio dalys iš šurfo 2. R. Šmigelsko nuotr.

Fig. 2. The burnt plate fragments, which were possibly necklace elements, from test pit 2.

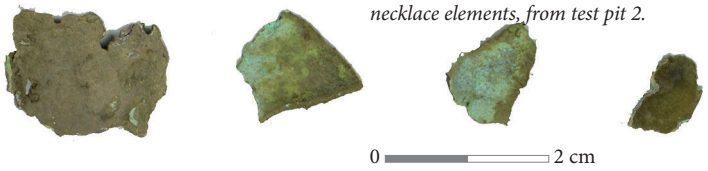

0 1 cm

2 pav. Mėlyno stiklo karolis iš šurfo 2. R. Šmigelsko nuotr.

Fig. 2. The blue glass bead from test pit 2.

0 2 cm

3 pav. Yla iš šurfo 2. R. Šmigelsko nuotr.

Fig. 3. The awl from test pit 2.

tyrimus ištirtos dvi 5x2 ir viena 8x1 m dydžio žvalgomoji perkasa bei du 2x2 m dydžio šurfai. Iš viso ištirtas 36 m^2 plotas.

Perkasoje 1 rasta smulkių kremuotų žmogaus kauliukų bei keletas dirbinių. Radiniai aptikti iškart po miškožemiu ir kiek giliau, pilkšvai geltoname smėlyje. Rasti keli susilydę žalvarinių dirbinių fragmentai, grandinėlės fragmentas, įvijinės ar juostinės apyrankės fragmentas ir neaiškaus deformuoto dirbinio fragmentas. Taip pat rasta labai smulki keramikos šukelė.

Šurfe 2 aptikta daugiau radinių ir kremuotų kauliukų. Tyrimų metu arti žemės paviršiaus rasta yla (3 pav.), susilydę kelių žalvarinių dirbinių fragmentai. Vienoje vietoje rasta daug smulkių fragmentų ir trupinių neaiškios paskirties dirbinių ir itin trapių plokštelių fragmentų, kurių keliose buvo matomos skylučių vietos (1 pav.). Be minėtų dirbinių, rasti keli įvijų fragmentai, kurių viena įdomi tuo, jog suvyta iš labai plonos vario lydinio vielos. Taip pat rastas mėlyno stiklo karoliukas su labai siaura skylute (2 pav.). Galbūt šioje vietoje buvęs kaklo vėrinys. Taip pat rasta keletas smulkių keramikos šukelių. Belfasto (Didžioji Britanija) radiokarbono laboratorijoje datuotas išsijotas angliukas, kiek panašus į apanglėjusią medžio šakelę. Remiantis gautu laboratoriniu datavimu, aptikti kremuoti palaikai datuojami VIII a. pabaiga – X a. pradžia.

Likusiuose tirtuose plotuose archeologinių radinių ir kremuotų kaulų neaptikta. Žemės paviršiuje šalia tirtos perkasos 1 metalo ieškikliu rastas diržo sagties liežuvėlis. Tenka konstatuoti, kad geofizikiniais tyrimų metodais fiksuotos anomalijos nėra archeologinės struktūros. Magnetometru fiksuotas šiuolaikinis varžtas ir galimai degę du akmenys ir anglių krūvelė (šurfas 1).

Aptikti radiniai ir kremuoti žmonių kaulai leidžia kelti hipotezę, kad nykstant pilkapių pylimo tradicijai, mirusieji galbūt laidoti kremuotus kaulus išbarstant žemės paviršiuje pilkapyno teritorijoje. Šią hipotezę ateityje būtina tikrinti.

Dar 2015 m. kartu su vasaros archeologijos stovykla buvo atlikti archeologiniai tyrimai Bendžiukų kapinyne. Tyrimų metu aptiktas vienas vaiko palaidojimas, kurio datavimas buvo visiškai neaiškus (*ATL 2015 metais*, 2016, p. 121–122). 2017 m. atsiradus galimybei, Vilniaus mokslinių tyrimų institute datuotas aptikto palaidojimo kaukolės fragmentas. Gauta data RAD-8-2017-7: 2456±41, cal. 672–414 BC (1s).

Jutoniai (Dubingiai) Barrow Cemetery

Jutoniai (Dubingiai) Barrow Cemetery has so far been excavated in 1939, 2000, and 2012. In 2012, a geophysical survey using a georadar was conducted at the barrow cemetery; the entire excavated barrow, part of each barrow, and the spaces between them were surveyed as separate areas. The 2016 investigation was conducted on the basis of the results of the 2012 geophysical survey, which recorded several anomalies in the area between the barrows. An effort was made to use excavations to check the sites of these anomalies. A magnetic survey was conducted prior to the excavation.

Small pieces of cremated human bone and several artefacts were discovered in trench 1: fused fragments of several bronze artefacts, a chain fragment, a fragment of a coil or band bracelet, and a fragment of an indeterminate deformed artefact. More finds and cremated bones were found in test pit 2. An awl (Fig. 3), several fused fragments of bronze artefacts (Fig. 1), and a blue glass bead (Fig. 2) were discovered close to the ground's surface. The latter two items were perhaps the remains of a necklace. Several small potsherds were likewise discovered. Based on the ^{14}C AMS dating, the discovered cremains date to the late 8th–early 10th century.